

u našim krajevima u prvoj polovini 18. veka, Acta hist. med. pharm. vet., Beograd, 1, II: 138-152, 1961. — ³⁷ Bujas G., Kačićevi imitatori u Makarskom primorju do polovine 19. st. Građa za povijest književnosti Hrvatske, knj. 30, JAZU, Zagreb, 1971. — ³⁸ Zaostroška zbirka (XI, 37-43), vidi: Bujas G., op. cit.³⁷

Vjekoslav DORN, Zagreb

HISTORICAL DATA ABOUT SPECTACLES AND THEIR USE IN DALMATIA

The oldest informations about spectacles have occurred since 14th c. Inventories of personalities and worthy things, almost of more respectable persons from 14th to 18th c. contain exact informations about the existence of spectacles.

The pictorial representation of spectacles and/or their cases has been found as the watermark in paper from 14th c. (Zadar), in the Frankopans silver altarpiece from 1477 (Krk), and in the portrait by L. Lotto, dated 1527 (Split).

There are preserved also examples of spectacles from 16th c. in Split (Poljud) and a great number of leather spectacles in the Musea in Biograd n/m and Zadar taken out a sunk ship after 1582 at the islet Gnalić.

In his work edited 1611, wrote M. A. De Dominis about the effect of lenses and correction of ametropia. Since the half of the 17th c. we have repeatedly met in dictionaries latin terms and translations for spectacles and profession "ocularius faber".

(Rad je primljen u Uredništvu 20. XII 1987. god.)

Original scientific paper
UDC 61:371.2/378.1:378.4/497.1 „17”

Ljubomir KRALJEVIĆ, Mirko SLADE-ŠILOVIĆ, Srđan BOSCHI,
Silvije ČURIN, Zvonimir DITTRICH, Split

PRVI MEDICINSKI STUDIJ U HRVATSKOJ U TROGIRU 1806. GODINE

Zdravstvena služba u Trogiru postoji već u 18. stoljeću. Liječnik se spominje u Gradskom statutu 1264. god., a prva ljekarna 1271. god. U to vrijeme postoji i javna bolnica — hospital.

Tada i kasnije Trogir je u borbama bio ružiniran i osiromašavan, ali se ipak uspješno branio od epidemija, koje nisu u to vrijeme mirmo-lazile gradove Dalmacije.

Otok Čiovo, zahvaljujući širokom morskom kanalu, izolovan od gu-sto napućenog grada Trogira, bio je najsigurnije mjesto za izolaciju bo-lesnika.

Na osnovu odluke Općinskog vijeća iz 1372. god. znamo, da na oto-ku Čiovo mogu boraviti gubavci i da postoji skromni ali svrsishodni leprozarij. U njegovom sklopu 1417. god. grade se dvije kućice za gu-bavce i početak oratorija sv. Lazara. Tako je od tada skrb Trogirana za bolesnika od gube upisana u tadašnje srednjovjekovne propise i norme.

God. 1380. spominje se kao slavni liječnik toga doba Ivan Trogi-ranin, koji je liječio kneza Zete Balšu II.

Kao i svi ostali dalmatinski gradovi, za vrijeme francuske okupa-cije u doba Napoleona, ni Trogir nema mogućnost za obrazovanje sop-stvenog zdravstvenog osoblja. Liječnici (medici phisici) dolazili su u služ-bu u Trogir sa zapadne obale Jadranskog mora, a tamo su na obrazova-nje naši ljudi išli iznimno.

U to vrijeme je u nas povremeno bio organiziran tek neki primalj-ski ili sličan tečaj.

Liječnici koji su dolazili u naše gradove, donosili su sa sobom iz gradova gdje su studirali dispensorije i stručnu literaturu.

God. 1585. spominje se kirurg civitatis traguriensis Bonavita, a nešto kasnije fizik Mauricije.

U matičnim crkvenim knjigama nalazimo imena mnogih liječnika kao svjedoka u 17. stoljeću: medicus phisicus Banorius, kirurzi Gargan-teus, Toma Julianus; u 18. stoljeću Balbus, Antonius Zulatti. Od god. 1788. fizik je dr Stjepan Barbieri (1749—1816), koji se bavi i mineral-gijom i botanikom, stvarajući herbarij sa hrvatskim imenima biljaka. Taj

* Rad je saopšten na naučnom skupu „Povijest zdravstva u Dalmaciji” po-vodom „180. obljetnice osnivanja prvog medicinskog studija u Hrvatskoj u Trogiru” 12. X 1987. god. u Trogiru.

posao nastavlja narodnjak ljekarnik Andrija Andrić (1799—1897) sistematizirajući herbarij po znanstvenim principima.¹²

Mada u ovom radu govorimo o prvom medicinskom studiju u Hrvatskoj, mi mislimo na dodiplomski medicinski studij, koji je osnovan, realiziran i koji je djelovao u Trogiru (i ako samo tri godine). Bilo je i ranijih pokušaja osnivanja medicinskih škola u Hrvatskoj za vrijeme liječnika i biskupa od Pijacence (1343—1348), ali za to nemamo dokumentarnih dokaza.

God. 1776. profesorski zbor Kraljevske akademije znanosti u Zagrebu nastoji osnovati medicinski fakultet, 1790. studij kirurgije, a 1791. godine katedru za kirurgiju. Međutim, to nije realizirano. God. 1812. dr Rudolf Lamprecht, kirurg iz Zagreba, kasnije profesor Medicinskog fakulteta u Padovi, osniva u Zagrebu kiruršku školu. Još ranije u Ljubljani 1782. god. osniva se Licej s Medicinsko-kirurškom školom.

Na traženje trogirskih delegata u Veneciji 1791. god. da se škola u Trogiru unapredi u srednju školu, to se ostvarilo tek 1802. god. za vrijeme prve austrijske okupacije. Za ravnatelja te škole je postavljen don Ivan Skakoc.

U to vrijeme Dominik Garagnin u Trogiru bio je veliki pobornik osnivanja medicinskog studija u Trogiru, što se vidi iz njegovog elaborata pisanog rukom, koji se nalazi u biblioteci Mirka Slade Šilovića u Trogiru, a u kojemu, na primjeru sveučilišnih dokumenata iz Pavije u Italiji, sastavlja svoju „Visione di una Univerzita“, planirajući sličnu instituciju u Trogiru. U njoj predlaže predmete, katedre, kabinete, planove nastave, potrebni kadar i sve ostalo što takova medicinska ustanova mora imati.

Postoji i njegov popis osoba, sve redom frankofila (Gavala, Comolì, Paitoni... i on sam), koji bi snosili teret izdržavanja takovog univerziteta.

Inicijativa za osnivanje prvog medicinskog studija u Trogiru zasnila se na molbi dr Jakova Mirkovića Žarkovića, Dalmatinca, vojnog i civilnog liječnika i opstetričara iz Splita, koji još 5. XI 1792. god. moli Medicinski fakultet u Padovi da se u Splitu otvori Medicinski fakultet. Tu je svoju molbu ponavljao još nekoliko puta do 1807. god., ali se taj studij u Splitu nije osnovao.

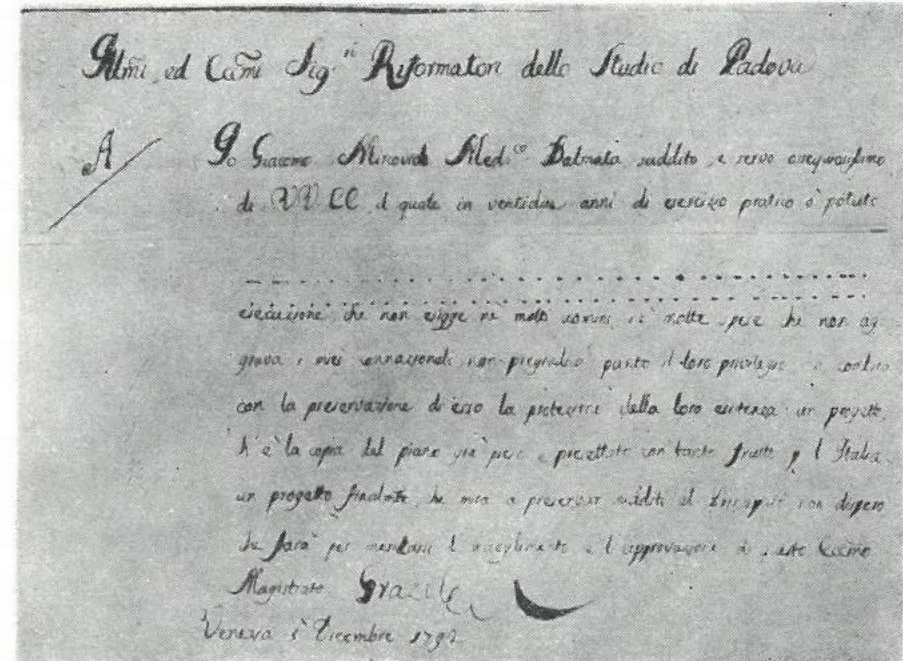
Za kratke francuske okupacije Dalmacije 1806—1813. god. osnivaju se u Trogiru i Zadru prvi medicinski studiji na slovenskom jugu na nivou fakultetske nastave.¹⁻¹⁰

Treba napomenuti da je već u svibnju 1806. god., tj. prije dolaska Vincenza Dandole u Dalmaciju, grupa intelektualaca iz Dalmacije (13. VII 1806. god.) s Andrijom Borellijem iz Zadra na čelu, Dominikom Garagninom iz Trogira i liječnikom dr Ivanom Visijaninijem iz Šibenika, dostavila peticiju izravno Napoleonu u Parizu, kojom, uz ostalo, mole da se u Zadru i Trogiru osnuju liceji, po uzoru na talijanske, s ovlaštenjem dodjele doktorskih diploma, naglašavajući premaleni broj liječnika i kirurga u Dalmaciji.

Kada su Francuzi preuzeli upravu, u trogirskom sektoru na 17000 stanovnika bila su 4 liječnika. Fiziçi dr Jakov Mirković Žarković, dr Stjepan Barbieri, te kirurzi dr J. Riboli i dr Jeronim Giorgioma. Bolnice u Trogiru nije bilo, a radile su dvije privatne apoteke.

Školski odbor Kolegija sv. Lazara u Trogiru 16. V 1806. god. moli nadležne da se Kolegij u Trogiru unapredi u Licej.

Vincenzo Dandolo po dolasku u Trogir 26. IX 1806. god., izdaje naredbu br. 3633 o novom uređenju Kolegija sv. Lazara u Trogiru, u želji da se nastava podigne na nivo fakulteta. Ovu naredbu treba smatrati prvom odredbom o osnivanju medicinskih studija na fakultetskoj razini na jugoslavenskom tlu.¹⁶

Slika br. 1. Elaborat prijedloga za osnivanje Medicinskog fakulteta u Splitu dr Jakova Mirkovića Žarkovića, dostavljen 1792. god. Medicinskom fakultetu u Padovu.

U ovoj odredbi, nakon uvodnih napomena o potrebi i želji da se poboljša i uredi javna nastava u korist cijele općine, u 21. točki precizirano je osnivanje viših škola u Trogiru, s naglaskom da su škole besplatne. Točkama 13. i 14. te naredbe osnovan je medicinski studij u Trogiru:

Točka 13: Tu je škola medicine u kojoj se daju lekcije iz osnove medicine, dodavši tome kirurgiju i opstetriciju s nekoliko lekcija teoretske kemije.

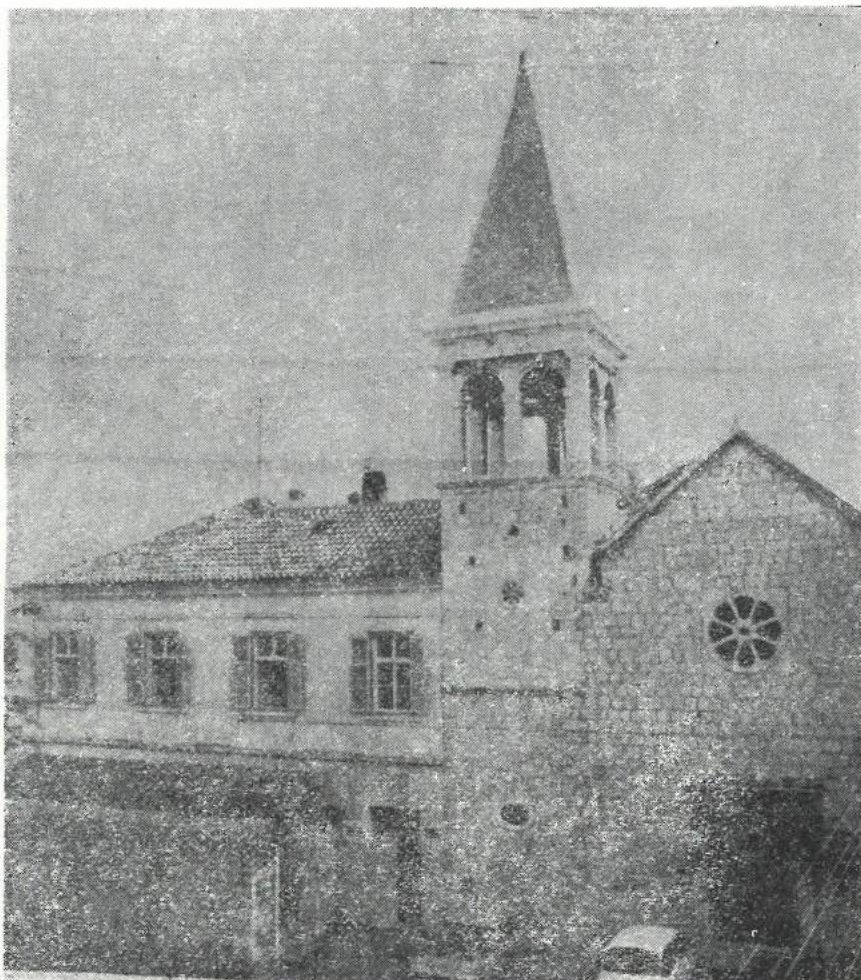
Točka 14.: Profesor tih nauka je gospodin doktor Jakov Mirković, protomedik u Trogiru, s godišnjom plaćom od 200 florina.

U dekretu o osnivanju medicinskih studija u Zadru od 24. X 1806. god. piše:

Točka 8.: Tu je škola medicine u kojoj se daju lekcije iz osnova medicine, dodavši tome kirurgiju i opstetriciju s nekoliko lekcija teoretske kemije.

Točka 9.: Profesor tih nauka je gospodin doktor Giacomo Tommasini, redovni profesor u Parmi, s plaćom od 800 florina godišnje.

Usporedimo li točke 13. i 14. odredbe br. 3633 do 26. IX 1806. god. o osnivanju medicinskog studija u Trogiru s točkama 8. i 9. Odredbe o osnivanju medicinskog studija u Zadru od 24. X 1806. god., vidimo da su definicije potpuno iste, samo s drugim imenima profesora. To doka-

Slika br. 2. Zgrada nekadašnjeg Kolegija sv. Lazara u Trogiru (1806) u kojoj je otvoren i djelovao prvi medicinski studij na slavenskom jugu (slika je iz 1982. god., sada je to Dom staraca).

zuje da je namjera osnivanja medicinskog studija u Trogiru bila sasvim ista kao osnivanja medicinskog studija na razini fakulteta u Zadru, na kojemu je dr Giulio Pini 1811. god. završio fakultet i dobio prvu diplomu medicine na teritoriji današnje Jugoslavije.

Još istog dana kada je Dandolo potpisao naredbu br. 3633 o osnivanju medicinskog studija u Trogiru, potpisao je i odredbu za pokriće troškova škola u Trogiru.

Dana 5. XI 1806. god. svečano je otvoren Kolegij sv. Lazara u Trogiru sa svim predviđenim školama, pa i medicinskim studijem, a gradonačelnik Trogira Cipiko instalirao je profesore Kolegija, koji je tada počeo s radom.

Slika br. 3. Tabele koje su određivale 1806. god. vrijeme studija medicine i prava god. 1806, u Kolegiju sv. Lazara u Trogiru.

Vjest o tome objavljena je u „Kraljskom Dalmatinu“.

Prof. dr Jakov Mirković Žarković održao je prvo predavanje iz anatomije 15. XI 1806. god. što treba smatrati prvim predavanjem iz anatomije na dodiplomskim medicinskim studijama na fakultetskoj razini na slavenskom jugu.

Međutim, već 17. II 1809. god. Kolegij sv. Lazara s medicinskim studijem, se ukida, nakon nepune tri godine rada, a studenti medicine prelaze u Licej, zatim Centralne škole — Sveučilište u Zadru.³⁻¹⁰

Ljubomir KRALJEVIĆ, Mirko SLADE-ŠILOVIĆ, Srđan BOSCHI, Silvije ČURIN, Zvonimir DITTRICH, Split

FIRST STUDY OF MEDICINE IN CROATIA IN TROGIR 1806.

The report submitted in 1792 to the Medical Faculty of the University of Padua by Professor Jakov Mirković, a Dalmatian doctor, is the first text on the establishment of a medical Faculty in Dalmatia, in Split.

In 1806, Vincenzo Dandolo introduced the study of medicine in the curricula of the St. Lazarus College in Trogir, where Professor Jakov Mirković was the first to give a course in anatomy. The same Vincenzo Dandolo founded in Zadar a Lyceum where higher studies included medical and pharmaceutical studies. The teaching of medicine was then introduced in 1807, which led progressively to the establishment of a five-year curriculum. Unfortunately, medical studies were discontinued in Trogir 1809.

On August 5, 1811, after defending a thesis, Julije Pini got in Zadar his doctor's diploma — the first diploma of that kind ever granted within the territory of the present Yugoslavia.

(Rad je primljen u Uredništvu 20. XII 1987. god.)

Original scientific paper
UDC 61:371.2/378.1:378.4/497.1 „17”

Milenko PEČIĆ, Zadar

DA LI JE POSTOJAO MEDICINSKI FAKULTET U ZADRU?

Otklonimo zabune sa samog početka i recimo odmah: u vremenu od 1806. do 1811. god. radio je medicinski fakultet u Zadru. Riječ je, dodajmo, o najstarijem jugoslavenskom fakultetu na kome su se obrazovali liječnici — bar kako sada znamo.¹ No, ovako nije napisano ni u prvom ni u drugom izdanju „Medicinske enciklopedije”.² To ne znači da mi i danas treba da zaobilazimo stvarnost postojanja i rada medicinskog fakulteta u Zadru. Naprotiv, smatramo da se baš na skupu posvećenom „Povijesti zdravstva u Dalmaciji” mora izreći jasno i razgovjetno: na slavenskim obalama Jadrana — u Zadru — postojao je prvi naš medicinski fakultet, koji je 1811. god. izdao i diplomu, na temelju koje je radio dr Giulio Pini — prvi diplomirani liječnik jednog našeg medicinskog fakulteta. Bijaše to 112 godina ranije nego li je na Medicinskom fakultetu u Zagrebu promoviran dr Zlatan Sremec.³

Na osnovu čega tvrdimo ovako decidirano?

U prvom redu to proizlazi iz, i danas odlične monografije akad. prof. dr Mirka D. Grmeka objavljene 1961. god. pod naslovom: „Medicinsko-kirurška škola u Zadru 1806—1811.”,⁴ ali i radova koji su se pojavili iza ove godine.⁵

Sa sigurnošću možemo reći da se od 1806. do 1811. god. u Zadru studirala: farmacija, arhitektura, teologija, pravo, geodezija i naravno medicina. Odnosno, više autora danas, uopće, ne sumnja da je za vrijeme francuske okupacije postojalo u Zadru Sveučilište sa brojnim fakultetima.⁶ Mi pišemo Sveučilište, a jedni učenjaci i nadalje ostaju pobornici naziva „centralne škole”.⁷ Mislimo da bi, i po ovom pitanju, trebali da se složimo kako bi valjalo prevesti francuski pojam „écoles centrales”. Sigurno je da pisati „centralne škole” znači ostajati posve na pozicijama kalka.⁸ Zato ovaj naziv i ne možemo doslovno prevoditi,⁹ jer „centralne škole” u našem jeziku, i to u širim krugovima, nije sinonim za visokoškolsku ustanovu. Slažemo li se s ovakvim tumačenjem, onda, kako to sadašnja istraživanja pokazuju, nema nekih većih problema u istraživanju problematike zadarskog sveučilišta, koje je otpočelo s radom 1806. god., kada je okončano trajanje, do nedavna skoro nepoznatog, zadarskog fakulteta — filozofsko-teološkog studija (organiziranog od Dominikanskog reda) „najstarije visokoškolske ustanove ne samo u Zadru i Dalmaciji nego i u Hrvatskoj uopće”, koji je postojao još od 1396. god.¹⁰

* Rad je saopšten na naučnom skupu „Povijest zdravstva u Dalmaciji” povodom „180. obljetnice osnivanja prvog medicinskog studija u Hrvatskoj u Trogiru” 12. X 1987. god. u Trogiru.